

EVALUATIONS ON SOME ELEMENTS OF TURKISH CULTURE

Özdem Altun – Rümeyşa Kıvrak

Abstract

Culture: It is a way of life and thought in which material and spiritual values such as language, religion, tradition and customs of a society are transferred from generation to generation and distinguishes a nation from other societies in the historical process. For this reason, the cultural characteristics of a society are actually the most important element that shows the identity of that society. Therefore, in this study, It is aimed to bring to light the common cultural values of the Türk states, which are members of the Türk States Organization, in their ancient history, and to make various suggestions about what needs to be done in order to keep them alive. National cultures that melt into the crucible of global culture tend to disappear over time, and this causes societies to lose the concept of national identity. So much so that it also brings societies face to face with cultural problems. In order for the structure of the Türk States Organization to gain strength, the first thing that needs to be done is to determine the common cultural values of the Türk society in the best way and to reinforce them with the cultural cooperation to be made afterwards. In this direction, written sources of Türk folk literature, epics, legends, proverbs, monuments, inscriptions and academic studies that will convey Türk Culture in the best way will be used. In the light of this information, the common values of Türk culture through the events to be organized every year and hosted by one of the member states of the Türk States Organization; It is aimed to introduce middle game, ancestral sports, rugs, jewelry, clothes, food and many more values. If all the intended goals are realized, it will enable Türk societies living in various geographies in the global world to coalesce, revitalize their cultural values, and introduce them to societies with different cultural values on the international platform through mass media. On the other hand, it is aimed to use the revenues from the activities in the projects planned by the organization for the future.

Compared to all communities that have taken their place in the rapidly changing world order; It is thought that the idea of unity and solidarity, which has an important place in the history of Türk culture, will bring success by preventing the extinction of Türk culture with the cultural cooperation made within the Türk States Organization.

Keywords: *Türk States Organization, Türk Culture, Identity, Cultural Events.*

TÜRK KÜLTÜRÜNÜN BAZI UNSURLARI ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

Özdem Altun* – Rümeyşa Kıvrak**

Özet

Kültür; tarihsel süreç içerisinde bir toplumun dil, din, gelenek görenek gibi maddi ve manevi değerlerinin kuşaktan kuşağa aktarıldığı ve bir milleti diğer toplumlardan ayıran yaşayış ve düşünce biçimidir. Bu sebeple bir toplumun kültürel özellikleri aslında o toplumun kimliğini gösteren en önemli unsurdur. Dolayısıyla bu çalışmamızda; Türk Devletleri Teşkilatı'nın birer üyesi olan Türk devletlerinin kadim tarihlerindeki ortak kültürel değerlerinin yeniden gün yüzüne çıkarılmasını sağlamak ve bunların yeniden yaşatılması için yapılması gerekenler konusunda çeşitli önerilerde bulunmak hedeflenmektedir. Küresel kültürün potasında eriyen milli kültürler zamanla yok olmaya yüz tutmakta ve bu da toplumların milli kimlik olgusunu kaybetmelerine neden olmaktadır. Öyle ki toplumları kültürel problemlerle de karşı karşıya getirmektedir. Türk Devletleri Teşkilatı'nın yapısının güç kazanabilmesi için öncelikli olarak yapılması gereken Türk toplumunun, ortak kültürel değerlerinin en iyi şekilde tespit edilmesi ve ardından yapılacak olan kültürel iş birlikleri ile bunların perçinlenmesi gerekir. Bu doğrultuda Türk Kültürünü en iyi şekilde aktaracak olan Türk halk edebiyatının yazılı kaynakları destanlar, menkıbeler, atasözleri, anıt, kitabe ve akademik çalışmalardan faydalanılacaktır. Edinilen bu bilgiler ışığında her yıl düzenlenecek olan ve Türk Devletleri Teşkilatı'na üye devletlerden birinin ev sahipliği yapacağı etkinlikler vasıtasıyla Türk kültürünün ortak değerleri; orta oyunu, ata sporları, kilimler, takılar, kıyafetler, yemekler ve daha birçok değer tanıtılması amaçlanmaktadır. Amaçlanan tüm hedefler gerçekleştirildiği takdirde küresel dünyada çeşitli coğrafyalarda yaşayan Türk toplumlarının kaynaşmasına, kültürel değerlerinin canlandırılmasına, kitle iletişim araçları ile uluslararası platformda farklı kültürel değerlere sahip olan toplumlara tanıtılmasına imkân sağlayacaktır. Öte yandan etkinliklerden elde edilecek olan gelirlerin teşkilatın ileriye dönük planladığı projelerde kullanılması amaçlanmaktadır.

Hızla değişen dünya düzeninde yer edinmiş tüm topluluklara nazaran; Türk kültürünün Türk Devletleri Teşkilatı bünyesinde yapılan kültürel iş birlikleri ile yok olmasının önüne geçilerek, Türk kültür tarihinde önemli bir yere sahip olan birlik ve beraberlik düşüncesinin de başarıyı getireceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Devletleri Teşkilatı, Türk Kültürü, Kimlik, Kültürel Etkinlik.

* Araştırma Asistanı, ozdemaltun1@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-2622-7866>.

** Araştırma Asistanı, kivrakrumeysa18@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-6692-1342>.

Bu makaleye atf için: Altun, Özlem ve Kıvrak, Rümeyşa. (2023). Türk Kültürünün Bazı Unsurları Üzerine Değerlendirmeler, SDE Akademik Dergisi, 3(1), 131-150.

Giriş

Kültürün, geçmişten günümüze kadar farklı birçok tanımı dile getiril-diyse de genel anlamda kabul gören toplumların kendine özgü olan maddi ve manevi tüm değerleri kapsayan kavramdır. İnsan ve kültür olmadan dünyayı anlamlandırmak zordur (Alpar, 2014: xi). İnsana ve halka ait her şey onun kültürünü oluşturmaktadır (Alpar, 2013: 54). İnsan hayatında önemli bir yer edinen kültür; insanı düşünebilen, bilinçli ve kendi ilişkilerini sorgulayan bir varlık haline getirmektedir. Bu durumu toplum üzerinden düşündüğümüzde kimlik inşasında en önemli etken o topluluğun yaşadığı kültürel değerlerdir. Kimlik olgusu; içinde bulunduğu toplumun ulusal, kültürel değer ve görüşlerini kapsayarak oluştuğu için bireysellikten öteye özelliklerini edindiği toplumun bir temsilcisi halini alır (Aşkın, 2010). Bu bağlamda farklı kültürlerin birbirleriyle etkileşim içinde olması kültürel bir zenginlik iken yaşanan süreç içinde herhangi birinin daha yoğun ve aktif olarak topluluğa tesir etmesi olağan olarak diğer kültürün yok olmasına sebep olacak bir tehdit haline gelebilmektedir. Küresel dünyada ise istenmeyen kimlik karmaşası sorununu ortaya çıkaracaktır. Küreselleşmeyle ortaya çıkan bu sorunsalı Türk kültürü açısından incelediğimizde; bazı araştırmacılar tarafından imparatorluktan milli devlete geçişin doğurmuş olduğu problemler olarak ifade edilirken, kimi araştırmacılar ise milli kültür ile batı medeniyeti arasında kalan Türk milli kimlik problemi şeklinde ifade etmiştir (Özkul, 2015). Tüm bu bilgiler göz önünde bulundurulduğunda ilgili çalışmamızda; Türk Devletleri Teşkilatı'nın aracılığıyla kadim Türk kültürünün olası bir kültürel çatışma içinde yok olmasını engellemek ve devamlılığını sağlamak adına yapılacak iş birlikleri hakkında önerilerde bulunmak hedeflenmektedir.

Türk Kültürünün Farklı Coğrafyalara Yayılması

Türkler, tarih boyunca batıdan doğuya doğru yapmış oldukları göçler sonucunda farklı kültürel değerlerle etkileşimde bulunmuşlardır. 10. Asırdan itibaren Türk kavimleri Orta Asya bölgesinden sürekli batıya doğru akınlarda bulunarak; bugün ki Sibiryâ, Kafkasya, Karadeniz'in Kuzeyi, Av-

rupa, Balkanlar, Orta Doğu, Anadolu, Afrika bölgelerine göç etmişlerdir. Sürekli yer değiştiren bu demografik hareketliliğe rağmen Türk boylarının kültürel ve dini yaşantılarında farklılıklar yaşansa dahi gittikleri yerlerde beraber yaşadıkları toplulukların kültürlerine her alanda tesir etmişlerdir. Farklı kültürel değerlere karşı hoşgörülü olmaları uyum içinde yaşamalarını sağlamıştır. Ziya Gökalp'ın de dediği gibi her bir milletin bir özelliği dünya toplumlarının içinden onları ayırt etmeye yetmiştir.

Bu durumu Gökalp; Yunanlılar estetikte, İsrail Oğulları ile Araplar din de gibi örneklendirirken Türklerin ahlaki özellikleri ile ön plana çıktığını ileri sürmüştür (Gökalp, 2017). Türk toplumunun ahlaklı tavırları nedeniyle gittikleri yerlerde bütünleşmeleri kolaylaşmış ya da kendi topraklarına gelen herkese bu ahlak üzere saygılı davrandıkları için çoğunlukla kendi kültür değerlerini kabul ettirebilmişlerdir.

Aynı ahlâka sahip olmayan bazı topluluklar tarafından ise Türk boyları büyük devletlerin baskısı altında kültürel değerlerinin yok olmaması için direnmişlerdir. Batı sınırları içinde var olan Macar, Bulgar ve Gagavuz topluluklarının yaşadıkları sorunlar kadim Türk kültürünün günümüzde hala yok olma tehdidiyle karşı karşıya olduğunu doğrular niteliktedir.

Ayrıca bu kültürel baskı batı toprakları ile sınırlı kalmayıp, Rusya ve Çin'de bulunan Türk boylarını da kapsamaktadır. Ancak tüm bu kültürel etkileşimlere rağmen Türkler kültürel değerlerini farklı coğrafyalarda büyük çoğunlukla yaşatmayı başarabilmişlerdir.

Türklerin Sözlü ve Yazılı Kültürel Değerleri

Geçmişte konargöçer bir toplum yapısına sahip olan Türk boylarının efsanevi halk hikâyeleri yerleşik hayata geçtikten sonra da devam etmiştir. Türkler bu şekilde sözlü olarak aktardıkları destanlar, masallar, efsanevi halk hikâyeleri ile kendi yaşam tarzlarını, törelerini gelecek kuşaklara aktarmayı başarmışlardır. Tam olarak bu noktada kültür aktarımı için en önemli aracın dil olması su götürmez bir gerçektir. Yazının icadı öncesi dilin canlılığı Türk toplumunun değerlerinin unutulmasına engel olmuş-

tur. Yazının Türklerin hayatına girmesi ile birlikte sözlü olarak aktardıkları kültürel değerlerini kayıt altına almışlardır. Bu bağlamda Türk kültürüne ait değerleri yazılı olarak bize aktaran Orhun abideleri, Divan-u Lügâti't Türk günümüze ulaşmış en önemli kaynaklar arasındadır. Bir diğer kaynak olan Yusuf Has Hacib'in eseri Kutadgu Bilig, Türklerin İslamiyet'i kabul etmesiyle birlikte devlet yönetimi anlayışı, toplum ahlakı hakkında bilgi edinmemizi sağlamaktadır. Bu iki kültürel eser aynı zamanda Türklerin İslamiyet öncesi ve sonrası töreleri, önem verdiği değerleri hakkında karşılaştırma yapmak adına bizlere ışık tutmaktadır.

Dilin, aklın, felsefenin ve hoşgörülü yaklaşımın içinde Anadolu'yu Türkleştirmeyi hedefleyen Türk düşünürlerinin eserleri de kültürel değerlerin yok olmasını engellemiştir. Hoca Ahmet Yesevi, Hacı Bektaş Veli ve Yunus Emre'nin yazdıkları özdeyişler, şiirler okunduğunda sosyal hayat içerisindeki Türk topluluklarının dikkat etmesi gereken tutumları hakkında bizleri bu eserler aydınlatmaktadır. Hoca Ahmet Yesevi, Türklerin İslam dinini kabul etmesiyle birlikte Türk kültürü ve töresinin İslam dini ile kucaklaşmasını sağlayan önde gelen tasavvuf, şairlerimizdendir (Çelikkcan, 1994). İslam dini ile müşerref olan Türk kültürünün değerlerini insanı merkeze alan ve önemseyen müritleri ile adaleti, sevgiyi geniş bir coğrafyaya yaymıştır. Türklerin bu bakış açıları farklı kültürlerin arasında kendilerinin her zaman yer edinmelerini sağlamıştır. Aşağıda verilen özdeyiş ise; sevginin, hoşgörünün, barışın Türk töresi açısından önemini gözler önüne sermektedir.

“ “ NİYE.”

Sevgi varken bitmeyen nefret niçin?

Yol barışken insana şiddet niçin?

Yok deyip kardeşliğe hiddet niçin?

Yol açıkken dostluğa, kardeşliğe,

Hırs, didişmek çıkmaz aklından niye?

Hoşgörü, can meyvesi özgürlüğün,

Sırf didişmek uğruna doğmaz ki gün.

Hak, hukuk varken bu tutsaklık boşa,

Sevmemek özgürlüğü, gitmez hoş'a (Süzer, 1997).”

Hacı Bektaşî Veli'nin özdeyişinden de anlaşılacağı üzere Türk kültürünün temelinde adalet ve sevgiye verilen önem gözlenmektedir. Öte yandan Orta Asya'da ozanların çalıp söyleyerek sözlü olarak aktardıkları hikâyeler zaman içerisinde bir tür şekil değiştirerek dini tasavvufi etki ile âşıklık geleneği halini almış saz eşliğinde bu gelenek devam etmiştir. Fuat Köprülü, İslam sonrası âşıklık ve meddahlıkla devamlılığın sağlandığını ileri sürer. Günümüzde eski yaygın durumu kalmasa dahi hala Anadolu da âşıklık geleneği sürmektedir.

Bir başka gelenek olan meddahlık âşıklık kadar şanslı ilerlemeyip, Per-tev Naili Boratav'ın araştırmalarına göre; 1930'lu yıllarda son temsilcisi olan Surûrî'nin de vefatı ile son bulmuştur (Çevik, 2014). Meddahlık, âşıklık sanatsal yönleri ile toplumsal sorunları aktarırken bu mesleği icra edenlerin ise geçim kaynağı olmuştur. Anadolu'da henüz küllenmemiş olan âşıklığın yanı sıra meddahlık geleneğini canlandırmak mümkün mü diye düşünmek gerekiyor. Günümüzdeki eğlence anlayışlarına nazaran tek bir kişinin sergilediği yüksek performanslı bu orta oyunu için metropollerde nasıl bir düzen ya da ortam sağlanır diye düşündüğümüzde yaptığımız araştırma neticesinde; geçmişte yapıldığı gibi kahvehaneler ve meydanlar olabilir. Anadolu'da 16. yüzyılın ikinci yarısından sonra kahvehane kültürünün Osmanlı'da yayılması ile beraber kahvehaneler, bir şeyler içerken bunun yanı sıra âşıklar veya meddahların sergilediği performanslar için bir sahne halini almışlardır (Çevik, 2014).

Sosyal hayat ile iç içe geçmiş bu sanat çeşitliğinin o dönem topluluklarına hiç kuşkusuz keyifli anlar yaşatırken aynı zamanda düşündürücü hikâyeleri ile toplum bilinci de canlı tutmaktaydı. Günümüzde genellikle boş vakit geçirilen bu tarz mekânlarda bu geleneğin tekrar canlandırılması toplum bilincini sanat ile buluşturmakla kalmayıp geleneklerin aktarımını özgün bir ortamda sağlayacaktır. Türk devletleri teşkilatı, bu kültürel akımı sosyal hayat içinde bütünleşmiş hale getirebilecek potansiyeli barındırmaktadır.

Türk Kültüründe Ata Sporları, El Sanatları ve Müziğin Yeri

Türk sporlarının ortaya çıkmasındaki en büyük etken Türklerin bozkır hayatında yaşamaları ve savaşçı bir karaktere sahip olmalarıdır. MÖ 2800 yıllarında atı evcilleştiren ve demiri işleyen Türk toplumu, atın bir binek aracı olarak kullanılmasının yanı sıra besin kaynağı, savaş, ulaşım, ticaret ve haber aracı olarak da kullanmıştır. İşlevsel olarak kullanılan sosyal ve kültürel hayatın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir (Özkul, 2015). MÖ 200 yıllarında Türklerin daha küçük yaşlardan itibaren tahtadan yapılmış olan at ve kılıçlarla talim yaptıkları bilinmektedir. Kadın erkek her bir Türk bireyi ok atmayı, ata binmeyi ve kılıç kullanmayı öğrenerek olası bir savaşa hazır hale getirilirken, yaşadıkları topluluğun kaderini belirlemede aktif rol oynamıştır. Tarihe geçen İskit hükümdarı Tomris hatun ve amazon kadınları topluluğu, atı ehil şekilde kullanarak bu duruma örnek teşkil etmektedir. Atın Türk kültüründeki önemini belirtmek adına şu örnekler bakılabilir. Hazırlanan On İki Hayvanlı Türk takviminde atın bir yıl adı olarak kullanılması, atın kıymetli bir hediye olarak hükümdarlara hediye edilmesi, ölen bir kişinin atının kuyruğunun kesilmesi ya da atın sahibi ile gömülmesi, kutsal sayıldığı için bazı dini törenlerde kurban edilmesi kaynaklarda gözlemlenmektedir. At ile oynanan ata sporları; cirit, gökbörü, çevgen, alaman bayge, bayge, düz at yarışları, çambı atmay, yar atlama, kızkovmaca, cop topuz çaptırganı, sağmen, atlı okçuluk, öpkü çarpış, cırğa tartu, cılanay çarpış, oğdarış, kunan yarış, rahvan yarış, aygır yarış, er ve bayan sayış, kuruş kapmak ve atlı avcılıktır (Karcıoğlu, 2017). Atsız oynanan ata sporları ise; tomak, çelik çomak, matrak, gürz kaldırma, orda, kılıç kalkan, kızgıntaş, urgan çekme, kösgüç, taz süzüştürü, bayrak, karsak, karakucak güreşleri, palvan güreşi, şalvar güreşi, apan güreşi, aba güreşi, yağlı güreştir. Bu ata sporlarının bir kısmı unutulurken bir kısmı ise bölgesel ve ulusal düzeyde kalmayı başarabilmiştir (İmamoğlu, Taşmektepligil, Türkmen, 2014).

Günümüzde ise bu spor faaliyetlerinin uygulanması geleneğin devam ettirilmesini, toplumsal kaynaşmayı, farklı kültürlere sahip toplulukların birbirleriyle kaynaşmasını sağlamaktadır.

Genel olarak bakıldığında atlı spor çeşitliliği Türklerin hayatının hemen her alanında var oluşu ve kutsal sayılmasından kaynaklanmaktadır. Kaşgarlı Mahmut'un Dîvânü Lûgati't-Türk adlı eserinde "*At Türk'ün kanadıdır*" sözü bu durumu özetler niteliktedir (Karcıoğlu, 2017).

Güreşin çeşitliliğinin nedeni ise yakın savunma gerektiren durumlarda kullanılan tekniklerin spor faaliyetleri içerisinde yer edinerek, savunma sanatının etkinlikler içinde güdülenmesi olarak da düşünülebilir. Farklı coğrafyalardaki bu güreş çeşitliliğinin günümüze ulaşan kısmı ise; aba güreşi Türkistan'da, Özbekistan ve Kırım'da yapılırken, ülkemizde Hatay ve Gaziantep illerinde yapılmaktadır. Karakucak güreşi Batı Anadolu hariç Türkiye'nin hemen her yerinde devam etmektedir. Şalvar ve bayrak güreşleri ise Türkmenistan, Kırgızistan ve ülkemizin Kahramanmaraş bölgesinde oynanmaktadır (İmamoğlu, Taşmektepligil, & Türkmen, 2014). Türkiye'de ayrıca yağlı güreş festivalleri gerçekleştirilmektedir. Önemli bir ata sporu olan okçuluk ise günümüzde kaybolmamış olsa bile daha geniş sahalarda canlandırılması gereken bir kültürel değerdir. Uluslararası spor müsabakalarında ata sporlarımızın daha geniş yer edinmesi ve tanıtılması için özverili çalışmalar yürütülmesi gerekmektedir.

Kültür aktarımını sözlü hikâyeler, yazılı kayıklar dışında el sanatlarında görmek mümkündür. Seramik, ahşap, maden işlemeciliği, halı dokuma gibi folklorik özellikler barındıran geçmişimizle aramızda bir bağ kuran ve bize kim olduğumuzu anımsatan el sanatları ürünleri kültürel aktarımın en önemli yapı taşıdır. Takı, ev eşyası, süs eşyası, hediyeelik eşya vb. ürünlerin üzerindeki motifler ve simgeler Türk geleneklerini soyut bir kavramdan öteye taşıyarak somut halde gözlemleyebilmemizi ve hissetmemizi sağlamaktadır. Örneğin; Gaziantep'te devam etmekte olan bakırcılık sanatında görülecektir ki; tarihi Türk motiflerinin yeni kültürel motiflerle iç içe geçerek sanat eseri halini alıp evlerde kullanılmanın yanı sıra ülke turizmi için de önemi bir hayli yüksektir. Gaziantep dışında Türkiye'de Şanlıurfa, Çorum, İstanbul, Kahramanmaraş, Ankara gibi bazı illerde de bu sanata rastlamak mümkündür. Fakat Gaziantep bakırcılığını diğerlerinden ayıran özellik lehim işlemi ile birleştirme yapılmadan tek parça halinde üretilmesidir.

Ayrıca bilinen çakma ve çizme işleminin yanı sıra çekiç ve çelik kalem ile de işleme yapılmaktadır. Bu şekilde üretilen tepsiler, siniler, kazan, tabak, sahan, ibrik, çaydanlık, cezve, semaver vb. ürünler estetik, özgün görünüşü ile Türk motiflerinin yok olmasına da set çekmektedir.(Özdemir & Ozan Kaya, 2011). Türklerin uzun yıllar boyunca icra ettiği ebru sanatı da günümüzde kısmen ilgi görmekle birlikte bu sanat dalı ile ilgilenen kitlenin arttırılması önem arz etmektedir. Türklerin ebru sanatı için kullandığı renkler; beyaz, siyah, sarı, aşı boyası, kahverengi, kırmızı, lahor çividi, çamaşır çivididir. Kendi içerisinde de battal ebru, çiçekli ebru, şal ebrusu gibi çeşitleri vardır.

Adeta görsel bir şölen olan sanat türü insanların üzerinde olumlu anlamda psikolojik etki oluşturduğu için kültürel değerin devamlılığını sağlayarak dingin ve huzurlu bir toplum inşa etmek kolaylaşacaktır. Bu sanatın çocuklar üstüne olan etkisi bazı çalışmalarda değerlendirilmiştir. Anaokulu öğrencilerinin üzerinde ebru sanatının etkisi için uygulanan çalışmada; çocuklarda el becerilerinin, hayal dünyasının ortaya çıkması dışında heyecan, mutluluk ve yapılan çalışmanın tekrar edilmek istendiği gözlemlenmiştir (Kaya, 2012). Bu çalışma örneği de göz önünde bulundurulduğunda sanat ile uğraşan bireylerin, el becerileri dışında bilişsel olarak sabırlı, anlayışlı, hoşgörülü, yaratıcılık ruhu gelişmiş kişiler olduğu saptanmıştır. Türklerin asırlar boyu ilgi odağı olan halı ve kilimler de kültür aktarımını sağlayan önemli sanat eserleri arasındadır. Çiçek, koçbaşı, koçboynuzu, süngü, ge-yik, aslan, kaplan, gongolak, çapalı vb. geleneksel motiflerini içinde barındıran ve çeşitli bitki türlerinden elde ettikleri boyalarla ürettikleri bu halı ve kilimler Türk toplumunun tarih boyunca ticaretinin önemli bir kanadını oluşturmaktadır (Bozkurt, 1997). Üstelik gittikleri yerlerde bu yeteneklerini bölgenin etnik yapısı ile beraber uygulayarak fark yaratmayı başarmışlardır. Türk kültürünün tarih boyunca farklı kültür yapılarına nasıl tesir ettiğini anlamak adına Memluk halıları üzerine yapılan bir araştırma örnek gösterilebilir. Memlûklüler dönemine ait rastlanan halı motiflerinde Orta Asya'dan Mısır'a göç eden değişik Türk boylarına ait motifler gö-

rülmektedir. Memlûklüler kendi konumlarını ifade etmek için Türk arma motiflerini kullanmışlardır. Halılarında görülen kadeh motifi muhtemelen Türk kültüründen kaynaklanan ve hükümdarlığı simgeleyen bir detay olarak göze çarpmaktadır. Türk kültürünün izlerini taşıyan bu motifler zaman içerisinde eşyaların yanı sıra mimariye de yansımıştır (Okumura, 2003). Günümüzde ise bu Türk halı ve kilim motiflerinin yaşatılması adına canlı bir müze uygulaması ile müzede çalışmakta olan halı dokumacılarına bir yandan gelir kaynağı sağlanır iken öte yandan ise müze ziyaretçilerinin uygulamalı olarak tecrübe kazanmalarına ve ayrıca görsel mekanizmalarla Türk halı motiflerinin tarihsel süreçlerine değinerek önemi vurgulanabilir.

Toplumların kültürel değerlerinin ayrılmaz bir parçası olan müzik, duygu ve düşünceleri en iyi şekilde hitap eden ve yön veren sanat dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Duygu ve düşüncelere en iyi şekilde hitap eden, yön veren insanların günümüzde ayrılmaz bir parçası olan müzik toplumların kültürel değerlerinin neredeyse başında gelmektedir. Gelişen teknolojinin istenilen her şeye işitsel, görsel olarak kolay erişimini sağlamanın faydaları olduğu kadar zararları da mümkün olabilmektedir. Konfüçyüs; *“Bir milletin mutlu ve ahlaklı bir şekilde idare edilip edilmediğini anlamak isterseniz o memleketin müziğini dinleyiniz. Müzik devlet kurar devlet yıkar”* (İmik, 2012). Müziğin insan ve toplumsal kitle üzerindeki şaşırtıcı etkisini vurgulayan bu cümleler, bu sanat dalının etkisini kanıtlar niteliktedir. Orta Asya’daki ozanlardan günümüze değin her Türk devletinde de ayrı öneme sahip olan müzik toylarda, savaşta, eğlencelerde Türklerin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Müzik, kültür aktarımı için bizden sonraki nesillere köprü olmaya devam eden canlılığını koruyan bir konuma sahiptir.

Türk Halk Müziği, Türk Sanat Müziği gibi dalları ile ve çalgı çeşitliliğimizi de içine katarak bu geleneksel köprüyü kuvvetlendirmek görevlerimiz arasında olmalıdır. Müziğin Türk kültürünü günümüze nasıl ulaştırdığını ve bize geçmişteki yaşanan savaşta bir askerin duygularını nasıl aktardığını kavramak adına aşağıda vermiş olduğumuz dörtlüğü inceleyelim;

“...Kamil'em der bende tutum bu destanı
Gider kalmaz bu dağların dumanı
Bizlere okundu seferberlik fermanı
Hani yeşil sancak tuğlar görünmez”

Sarıkamış Yukarı Sallıpınar köyündeki 1298 (1882) doğumlu Perizat Çakır'ın ifadesine göre; yukarıda vermiş olduğumuz dörtlüğün Sarıkamış Harekâtında şehit düşen askerlerimizin, gömülme esnasında bir şehidimizin cebinden çıkan mısralar olduğunu öğrenmekteyiz (Solmaz, 2020).

İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Müzik Teorisi bölümünden mezun olan Mehmet Erkan Oğur, bu şiiri besteleyerek günümüzdeki nesillerin geçmiş ile bağını anlamlı hale getirmiştir. Sanatçının 'Dur Dağı' ismini verdiği türkü kültürel bir değerın müzik ile can bulmasının en güzel örneğidir. Yapılan bu çalışma ile genç nesillerin müzik aracılığı ile atalarının yaşadıklarını hissetmelerini ve yaşadığı toplumun değerlerine sahip çıkma arzusunu ortaya çıkardığını söylemek mümkündür.

Türk Kültüründe Evlilik ve Doğum Âdeti

Divânı Lûgati't -Türk ve Manas destanlarından elde ettiğimiz bilgiler doğrultusunda evlilik ile ilgili ortak noktalara ulaşmak mümkündür. Bu hususlar şunlardır; Türklerde genellikle aile dışından evlilikler yaygındır. Ancak bazı istisnalarda vardır. Kız kaçırma, siyaseten evlilik, kayınla evlenme gibi istisnalar görülmektedir. Bunun dışında başlık parası verme, kız evine dünürcü gönderme, çeyiz, sağdıçlık vb. adetler bugün bile farklı coğrafyalarda bulunan Türk toplulukları içerisinde devam etmektedir. Günümüzde ise dıştan evlilik ile ilgili yapılan çalışmalar sonucunda Kazakistan'da yakın akraba evliliklerinin yapılmadığı ve bunun sonucunda doğuştan sakatlık nadir görüldüğü tespit edilmiştir (Özkul, 2015). Türkiye'ye baktığımızda bu kültürün değiştiğini gözlemlemekteyiz. Bunun nedeni olarak da Türklerin Anadolu'ya geldikten sonra bu bölgelerdeki farklı kültürler ile olan etkileşimleri gösterilebilir. Yapılacak olan düğün tören-

lerinde ok davetiye simgesi olarak kullanılırken, Türk topluluklarında bu davetiye ismi “okuntu” olarak adlandırılmaktaydı. Aynı zamanda ok devlet adamlarının harp ya da başka bir nedenle toplanmalarında da birbirlerine gönderdikleri bir semboldür (Karaduman, 2019).

Türkler’in en eski doğum adetlerinden biri olan albastı bugün bile büyük ölçüde önemini korumaktadır. Eski Türk inançlarından biri olan albastının kırmızı renkten korktuğuna inandıkları için lohusa kadınların beyaz bir yaşmağın üzerine kırmızı bir kuşak bağlanarak bu kötü ruhtan korunmasının mümkün olacağı fikri yaygındır. Bu gelenek günümüzde hala devam etmektedir. Anadolu’da yeni evlenecek gelin adaylarının bellerine kırmızı kurdelenin bağlanması bu geleneğin devamlılığını bizlere göstermektedir (Özkul, 2015). Yeni çocuk sahibi olan ailelere hediye götürülmesinin yanı sıra aile üyeleri tarafından dua eşliğinde yemek verme veya kurban kesme âdeti günümüzde gözlemlenmektedir.

Türk Mutfak Kültürü ve Yemekleri

Türk mutfağının dünyanın en zengin mutfakları arasında yer almasının sebebi Türk kültürünün köklü bir tarihi geçmişe sahip olmasının yanı sıra beslenme alışkanlıkları, çok geniş coğrafyadaki halklarla etkileşimleri ile Anadolu coğrafyasındaki yiyecek ve içecek ürünlerinin bol olmasıyla alakalıdır. Türkler tarih boyunca coğrafi, sosyolojik birçok sebepten dolayı farklı topluluklar ile kültürel alışverişlerde bulunmuşlardır. Dolayısıyla bu durum hiç şüphesiz ki Türk mutfağına yansımıştır. “Yemek” tabiri eski Türk toplulukları tarafından “aş” kelimesi ile ifade edilmektedir. Türklerin en eski yazılı kaynağı olan Göktürk abidelerinde de “aş” tabiri ile geçmektedir. Türk mutfak kültüründeki yiyeceklerin en başında ise et ve süt ürünleri geldiğini görmekteyiz. Hunların başta koyun eti olmak üzere çeşitli hayvanların etlerini tükettiklerini, çok nadir olarak da at eti yedikleri bilinmektedir (Talas, 2005). MÖ 2. asırda üst düzey mevkide bulunan bir Hun ile evlenmiş olan Çinli Prenses; ülkesine olan özlemini aşağıdaki mısralarda ifade ederken, o dönemde yaşayan Hun Türk mutfağı hakkında bizlere bilgi vermektedir.

*“Yurdumdan ayrıldım kara bağlarım,
Şimdi de Hunların çadırı yerim,
Ocağım kül oldu ona ağlarım,
Dünyaya gelmemiş olmak isterim,
Yapağı eğirir keçe giyerler,
Gözüme bet gelir gönlüme kötü,
Koyunun kokmuş etini yerler,
İçemem bakırla sunulan sütü,
Davulu her gece döverler,
Dönerler ta güneş dönene kadar,
Fırtına bozkırda gök gibi gürlür,
Yolları toz duman boğana kadar...” (Talas, 2005).”*

Türkler tarih boyunca savaşçı ruha sahip oldukları için sık sık et tüketimini güç toplamak adına doğru bulmuş olabilirler. Öte yandan geçmişte göçebe oldukları düşünülürse uzun süre ekip biçemedikleri için daha çok hayvansal gıda tüketimi yapmış olmaları mümkündür. Oğuzların yaptıkları arpa, buğday, darı ve mısır gibi tahıl ürünlerinin karışımından elde edilen “boza” isimli koyu tatlı meşhur içecek günümüzde özellikle Batı Anadolu’da oldukça yaygın olarak tüketilmektedir. Uygurlar; karpuz, üzümün yanı sıra bakla, bezelye ve kişniş yetiştiriciliği ve şarap üretimi de yapmışlar, ticaretle uğraşarak başarılı olmuşlardır. Öte yandan Sosyolog Mehmet Eröz’ün Türk beslenme kültürüyle alakalı yapmış olduğu araştırmalar sonucunda Türk töresinin ve sosyal hayatının hemen her aşamasında yemek kültürünün çok önemli bir yerinin olduğu belirtilmiştir. Bunlara örnek vermek gerekirse; yufka, yoğurt, keşkek, mantı, tutmaç, tarhana, bulamaç, akıtmaç ve samsa eski Türk yemeklerinden sadece bir kaçıdır (Talas, 2005).

Türk halklarının yemekleri büyük oranda aynıdır. Bilhassa toy (düğün), ölüm gibi toplu olarak bir araya geldikleri zaman dilimlerinde aynı yemekleri hazırladıkları görülür. Orta Asya’da yapılan kazılarda da görülmüştür ki Türkler yemek dışında mutfak eşyalarına özen göstermişlerdir.

Düz tabanlı ağız geniş kulpsuz kaplarının şık ve süslü olması Türk mutfak kültürünün estetik yönünün yansımasıdır. Küçük bıçaklar, kaşıklar, kulplu güveçler, fincanlar ile örnekler çoğaltılabilir. (Solmaz & Gülger Altınar, 2018). Günümüzde ise bu geleneklerin halen Türk devletleri tarafından devam ettirildiğini görmekteyiz. Misafirperver özelliği ile ön plana çıkan Türklerin bu zengin mutfak kültürü ülkeye gelen yabancı ziyaretçileri de cezbetmiştir. Turizm açısından düşünüldüğünde de bu zenginliğin devamlılığını sağlamak elzemdir.

Sonuç

Bireylerin niteliklerini oluşturan kimlik kavramının kültürel değerlerle oluştuğu düşünülürse; kültür özelden genele yayılan örgütlenmenin tesiri ile birbirinden farklı toplulukları ortaya çıkarıp, etkileşimler neticesinde yenileyip geniş manada etki alanı ve çeşitliliği oluşturmaktadır. Türk toplumunun Orta Asya'dan dünya coğrafyasına yayılması olağan olarak bu kültürel etkileşimi yaşatmıştır. Çeşitli gelenek ve görenek yelpazesi bazı yerlerde unutturulmaya çalışılmış, bazı yerlerde ise görülecektir ki Türk kültürüne ait değerlerin farklı topluluklarla kaynaştığı tarihsel dönüm noktaları yok sayılarak, kendilerine ait olduğunu söyleyip Türk toplumuna ait değerleri sahiplenmişlerdir. Türk Devletleri Teşkilatı çatısı altında birlik ve beraberlik düşüncesi ile yapılacak çalışmalar geniş bir sahaya yayılan Türk topluluklarının riskleri bertaraf etmesini mümkün kılacaktır.

Türk kültürünün küresel kültürün içinde yozlaşmaması adına başta Türk Devletleri Teşkilatı'nın alacağı önlemler önem kazanmaktadır. Teşkilata üye devletlerin ev sahipliği yapacağı şenlikler, kültürel etkinlikler unutulmaya yüz tutmuş kültürel değerleri de canlı kılacaktır. Unutulmamalıdır ki bu birleşmeyi sağlayan ve farklı coğrafyalardaki Türk devletlerini bir kılan yegâne güç ortak kültürel değerlerimizdir. Ayrıca uluslararası platformlarda Türk kültürü unsurlarının, iletişim araçları vasıtası ile tanıtılması istenilen hedef kitleye ulaşılmasını kısmen de olsa sağlayabilir. Türk Devletleri Teşkilatı'nın yanı sıra toplumun da kültürel değerlerini önemseyip tarihte olduğu gibi gelecek nesillere aktarması gerekmektedir. Kurumsal

organların yapacakları çalışmalar kadar, toplumun da kültürel değerlerini yaşam şekillerine yansıtması ve sahip çıkması önemlidir. Gelecek kuşakların olası kimlik çatışmalarının önüne bu sayede geçmek mümkün olabilir. Türk kimliğini oluşturan bu kadim değerler sadece Türklerin değil, onların ahlâkından fayda sağlayacak tüm insanlık için umut teşkil etmektedir. Son zamanlarda dünyada yaşanan olumsuz olayların medyaya yansıyan küçük bir kısmında bile Türklerin manevi değerleri doğrultusunda hareket ederek barış yanlısı tutum sergilemeleri bu durumu kanıtlar niteliktedir. Zira Türklerin adalet, ahlak, sevgi ve güven veren erdemli tutumları her zaman kendi ardıllarına değil diğer milletlere de en değerli miraslarıdır.

Kaynakça

Alpar, Güray. (2014). Antropolojik Bakış Açısıyla Stratejik Dünya Tarihi. Palet Yayınları.

Alpar, Melek. (2013). "Bingöl Ağzı ve Folkloru Üzerine Bir İnceleme", International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 8/4 Spring 2013, p. 53-65, Ankara.

Aşkın, Muhittin. (2010). Kimlik ve Giydirilmiş Kimlikler, 10(2), 213-220. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.

Bozkurt, Nebi. (1997). Halı, 15, 251-262. İstanbul: İslâm Ansiklopedisi.

Çelikcan, Hüseyin. (1994). Türk- İslam Kucaklaşması Hoca Ahmet Yesevi ve Bilinmesi Gereken Gerçekler. 14(88), 366-374. Ankara: Türk Yurdu Dergisi.

Çevik, Mehmet. (2014). Kültürel Değişim, Gelenek ve Türk Halk Hikâyeciliği. 9(12), 113-123. Ankara: Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic.

Gökalp, Ziya. (2017). Türkçülüğün Esasları. İstanbul: Kapı Yayınları.

İmamoğlu, O., Taşmektepligil, M. Y., & Türkmen, M. (2014). Türk Kültüründe Spor. 10(1), 145-150. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.

İmik, Ünal. (2012). Türk Kültürünün Yaşatılmasında Müziğin Önemi ve Genç Dinleyiciler Üzerindeki Etkileri. 2(4), 47-59. Malatya: İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi.

Karaduman, H. Melek. (2019). Türklerde Dayanışma Kültürü ve Toplumsal Empati. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karacioğlu, Uğur. (2017). Türk Kültüründe Atın Önemi ve Ata Sporlarımızdan Atlı Cirit Oyunu. (2), 167-198. 3 Aylık Ulusal Hakemli-Süreli Dergi.

Kaya, Sedat. (2012). Ebru Sanatının Çocuklar Üzerindeki Rolü ve Düzce İstiklal Anaokul Örneği. 5(10), 54-70. Akdeniz Sanat Dergisi.

Okumura, Sumiyo. (2003). Memluk Halılarında Türk Kültürünün İzleri. 1-280. İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmalar Enstitüsü Türk Sanat Tarihi Doktora Programı.

Özdemir, M., Ozan Kaya, F. (2011). Günümüzde Gaziantep İlinde Bakırcılık. 10(3), 1149-1170. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.

Özkul, Osman. (2015). Türk Kimliğini Oluşturan Ortak Kültürel Değerler. 4(8), 166-185. Hak- İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi.

Solmaz, Gürsoy. (2020). Yaşayanların Dilinden Erzurum-Sarıka-
mış-Kars'ta Ermeni Zulmü (1918-1920). Erzurum.

Solmaz, Y., Gülger Altınar, D. (2018). Türk Mutfak Kültürü ve Beslenme Alışkanlıkları Üzerine Bir Değerlendirme. 1(3), 108-124. Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi.

Süzer, Hasan. (1997). Hünkâr Hacı Bektaş Velî'den Özdeyişler. Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu (Şef).

Talas, Mustafa. (2005). Tarihi Süreçte Türk Beslenme Kültürü ve Mehmet Eröz'e Göre Türk Yemekleri. (18), 273-283. Türkiyat Araştırmaları Dergisi.

Extended Summary

Culture: It is a way of life and thought in which material and spiritual values such as language, religion, tradition and customs of a society are transferred from generation to generation and distinguishes a nation from other societies in the historical process. For this reason, the cultural characteristics of a society are actually the most important element that shows the identity of that society.

Therefore, in this study, It is aimed to bring to light the common cultural values of the Türk states, which are members of the Türk States Organization, in their ancient history, and to make various suggestions about what needs to be done in order to keep them alive.

National cultures that melt into the crucible of global culture tend to disappear over time, and this causes societies to lose the concept of national identity. So much so that it also brings societies face to face with cultural problems.

In order for the structure of the Türk States Organization to gain strength, the first thing that needs to be done is to determine the common cultural values of the Türk society in the best way and to reinforce them with the cultural cooperation to be made afterwards. In this direction, written sources of Türk folk literature, epics, legends, proverbs, monuments, inscriptions and academic studies that will convey Türk Culture in the best way will be used. In the light of this information, the common values of Türk culture through the events to be organized every year and hosted by one of the member states of the Türk States Organization; It is aimed to introduce middle game, ancestral sports, rugs, jewelry, clothes, food and many more values. If all the intended goals are realized, it will enable Türk societies living in various geographies in the global world to coalesce, revitalize their cultural values, and introduce them to societies with different cultural values on the international platform through mass media. On the other hand, it is aimed to use the revenues from the activities in the projects planned by the organization for the future.

Compared to all communities that have taken their place in the rapidly changing world order; It is thought that the idea of unity and solidarity, which has an important place in the history of Türk culture, will bring success by preventing the extinction of Türk culture with the cultural cooperation made within the Türk States Organization.

In conclusion; Considering that the concept of identity, which constitutes the characteristics of individuals, is formed by cultural values; Culture reveals different communities from each other with the influence of the organization spreading from the private to the general, renewing it as a result of interactions and creating a wide range of influence and diversity. The spread of Turkish society from Central Asia to the world geography has normally kept this cultural interaction alive. Various traditions and customs have been tried to be forgotten in some places, and in some places it will be seen that the historical turning points where the values of Turkish culture merged with different communities were ignored, and they claimed that they belonged to the values of the Turkish society. The works to be carried out with the idea of unity and solidarity under the umbrella of the Organization of Turkish States will enable Turkish communities spread over a wide area to eliminate risks.

In order not to degenerate Turkish culture into global culture, the measures to be taken by the Organization of Turkish States are gaining importance. Festivals and cultural events to be hosted by the member states of the Organization will also revive the forgotten cultural values. It should not be forgotten that the only power that provides this unification and unites the Turkish states in different geographies is our common cultural values. In addition, the promotion of Turkish cultural elements in international platforms through communication tools can partially reach the desired target audience. In addition to the Organization of Turkish States, the society should also care about its cultural values and transfer them to future generations as in history. It is important for the society to reflect and protect its cultural values on their lifestyles as well as the work of institutional bodies. In this way, it may be possible to prevent possible

identity conflicts of future generations. These ancient values that make up the Turkish identity constitute hope not only for the Turks, but also for all humanity that will benefit from their morals. Even in a small part of the negative events in the world that have recently been reflected in the media, the fact that Turks act in line with their moral values and display a pro-peace attitude proves this situation. Because the virtuous attitudes of the Turks, which give justice, morality, love and trust, are always the most valuable heritage of other nations, not to their own successors.